AKIV

COVID-19
Mësimet e nxjerra

Trajtimi i Komuniteteve Jo-Shumicë
të Kosovës gjatë Pandemisë COVID-19

Mitrovica 2020

Përmbajtje

I. Hyrje 3

II. Mësimi 1 7

III. Mësimi 2 17

IV. Mësimi 3 28

V. Përfundime dhe rekomandime 40

Shënim i autorit:

Qëllimi kryesor i këtij punimi është të analizojë natyrën e marrëdhënies midis qeverisë, institucioneve të saj dhe komuniteteve jo-shumicë në Kosovë në dritën e pandemisë COVID-19 dhe të vlerësojë aftësinë dhe gatishmërinë e saj për të siguruar trajtim të barabartë të të gjithë qytetarëve, pavarësisht nga përkatësia etnike ose kombëtare. Me fjalë të tjera, për të përshkruar një sërë mësimesh që kjo emergjencë e vazhdueshme na ka mësuar në lidhje me pozicionin e atyre komuniteteve dhe mënyrën se si ato trajtohen nga autoritetet qendrore. Siç do të përshkruhet gjatë gjithë këtij dokumenti, pandemia nuk krijoi, në vetvete, një problem, por më tepër shërbeu për të nxjerrë në pah një varg çështjesh në zbatimin e dispozitave legjislative dhe kushtetuese që rregullojnë të drejtat që u janë dhënë komuniteteve jo-shumicë. Në fakt ka shpërfaqur dështimin e vazhdueshëm të qeverisë për të komunikuar dhe për të siguruar qasje të barabartë në informata dhe shërbime për të gjithë qytetarët e saj, diçka që është problematike në rrethana normale, por që tani përbën një kërcënim shumë të prekshëm për shëndetin dhe sigurinë publike.

I. Hyrje

Pandemia COVID-19 ka paraqitur një grup unik sfidash për qeveritë në të gjithë botën. Ndërsa më e dukshmja nga këto sfida është rreziku i madh që paraqet virusi për shëndetin publik, ai gjithashtu ka shërbyer për të sforcuar shumë ekonomitë, institucionet shtetërore dhe ka pasur një ndikim të madh në funksionimin e përditshëm të qeverive. Përgjatë këtyre linjave, një pyetje që shpesh është ngritur gjatë kësaj krize globale është se si të ekuilibrohet nevoja për masa të jashtëzakonshme për të mbrojtur qytetarët nga përhapja e kësaj sëmundjeje vdekjeprurëse duke ruajtur në të njëjtën kohë respektimin e të drejtave themelore të njeriut dhe normave ligjore dhe kushtetuese. Dimensionet e frikshme të pandemisë kanë kërkuar një reagim gjithëpërfshirëse, një reagim që megjithatë shumë shtete e kanë balancuarsuksesshëm me një përkushtim për të ruajtur rendet e tyre kushtetuese/ligjore: Shumë, nëse jo domosdoshmërisht të gjitha, e kanë pranuar domosdoshmërinë për gjëra që normalisht do të ishinpengesa shumë të kundërshtueshme në jetën e përditshme, domethënë kufizimet e lëvizjes, tubimet publike (dhe private), masat e bllokimit dhe mbylljes masive të shkollave, zyrave, operacioneve tregtare, qendrave të transportit dhe kufijve. Logjistika e saj ka sfiduar edhe vendet më të përparuara dhe të zhvilluara, siç dëshmohet nga vështirësitë me të cilat përballen, për shembull, Shtetet e Bashkuara. Kjo ka qenë akoma më e vështirë të ndërmerret për shtetet e brishta në aspektin strukturor dhe ka shërbyer për të sforcuar seriozisht burimet financiare dhe kërcënuar ekonomitë tashmë të dobëta..

Vendet e Ballkanit Perëndimor kanë reaguar ndaj pandemisë COVID-19 në një mënyrë të ngjashme me vendet e tjera të

Evropës; duke miratuar masa të rrepta dhe gjithëpërfshirëse që përfshinin bllokime, mbyllje kufijsh/aeroportesh dhe mbyllje të aktivitetit tregtar. Ndërsa rastet e para të virusit u shfaqën në Kosovë në fillim të Marsit të vitit 2020, qeveria miratoi një sërë masash të rrepta (duke filluar me shpalljen e një gjendje emergjence të shëndetit publik) që synonin zbutjen e efekteve të saj dhe ngadalësimin e përhapjes së saj.[1][2]Gjendja e emergjencës së shëndetit publik ishte në fuqi deri më 6 maj, 2020, kur u revokua nga Kuvendi i Kosovës, që do të thotë që ndërsa disa masa mbeteshin në fuqi, ndalim-qarkullimi dhe kufizimet e tjera të ngjashme u hoqën.[3]Kjo përkoi me një rënie të numrit të të infektuarve dhe në fillim të qershorit kufijtë filluan të rihapen për trafik normal.[4]Të gjitha këto ndodhën pak a shumë paralelisht me ngjarjet në Serbi, ku qeveria gjithashtu liroi kufizimet në fillim të majit të vitit 2020. Që atëherë, rastet kanë filluar përsëri të rriten, por masa të ngjashme me ato që janë parë midis muajve mars dhe maj nuk janë rivendosur.

Shfaqja e pandemisë COVID-19 i vendosi serbët e Kosovës në një pozitë të vështirë unike: të zënë në mes të dy qeverive dhe të ballafaquar me një dinamikë tashmë sfiduese sociale, politike dhe ekonomike, interesat e tyre shpesh humbnin në kreshendon politike. Për më tepër, brishtësia relative e institucioneve lokale e ka bërë edhe më të vështirë reagimin ndaj një krize të shëndetit publik në shkallë të gjerë: Pak kohë pas heqjes së kufizimeve të vendosura në mars të vitit 2020, numri i rasteve përsëri filloi të

[1]https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-kosovo/kosovo-confirms-first-coronavirus-cases-an-italian-and-a-kosovar-idUSKBN21039A
[2]https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-kosovo/kosovo-to-declare-state-of-emergency-to-counter-coronavirus-idUSKBN21445J
[3]http://radiomitrovicasever.com/2020/05/06/ukinuto-vanredno-stanje-vanredne-mere-ostaju/
[4]https://kossev.info/kosovska-vlada-potvrdila-ukidanje-mera-o-slobodi-kretanja/

rritej ashpër në komunitetet serbe të Kosovës (në një shkallë shumë më të lartë sesa ndodhte midis marsit dhe majit) dhe kishte raporte të përhapura për sforcim serioz të institucioneve lokale të kujdesit shëndetësor në komunitetet serbe në të gjithë Kosovën.[5][6]Për më tepër, kriza shërbeu për të përkeqësuar problemet para-ekzistuese në marrëdhëniet midis institucioneve qendrore të qeverisjes dhe serbëve të Kosovës. Mungesa e integrimit, komunikimi i dobët midis Prishtinës dhe komunave me shumicë serbe, dhe zbatimi i pabarabartë i legjislacionit që rregullon të drejtat e komuniteteve/pakicave ishin para-ekzistuese, por megjithatë u përkeqësuan nga pandemia. Mund të jetë e vështirë të veçohen problemet me të cilat përballen të gjithë komunitetet në Kosovë nga ato që janë specifike për komunitetin serb të Kosovës: Me strukturat e saj institucionale ende në zhvillim, kjo krizë ka testuar pa ndryshim kufijtë e aftësisë së organeve qeveritare për t'iu përgjigjur në mënyrë adekuate nevojave të qytetarëve të saj. Siç u tha, emergjenca e që është duke vazhduar ka hedhur dritë mbi mangësitë e shumta brenda institucioneve të Kosovës, dhe në disa raste, ka shpërfaqur një paaftësi për t'iu përgjigjur nevojave të komuniteteve jo-shumicë.

Ky punim do të përpiqet të nxjerrë në pah një numër kyç të ***"mësimeve të nxjerra"*** nga pandemia nga këndvështrimi i komunitetit serb të Kosovës. Ai nuk do të kërkojë të analizojë situatën nga perspektiva epidemiologjike, por më tepër të shqyrtojë se çfarë na ka mësuar COVID-19 në lidhje me pozitën e komuniteteve jo-shumicë në Kosovë, dhe dinamikën e

---

[5] Bazuar në intervistat me punëtorët e kujdesit shëndetësor në klinikat dhe Qendrën Spitalore Klinike në Mitrovicën Veriore

[6] https://www.kosovo-online.com/koronavirus/krizni-stab-km-neophodno-je-striktno-postovanje-mera-i-odgovornost-gradjana-13-7-2020

marrëdhënieve midis tyre dhe qendrës(ave) të pushtetit politik dhe institucional. Për secilin 'mësim të mësuar' do të paraqiten një sërë konkluzionesh që bazohen në kërkimin dhe monitorimin e kryer nga OJQ Aktiv midis marsit dhe gushtit të vitit 2020. Këto aktivitete monitorimi ishin gjerësisht të shtrira dhe përfshijnë intervista me aktorë të rëndësishëm, në komunat në veri dhe në jug të lumit Ibër dhe një vëzhgim të thuktë të komunikatave qeveritare, deklaratave publike dhe njoftimeve për shtyp.

II. Mësimi 1

Informacioni është kyç:
Qeveria e Kosovës ka dështuar të komunikojë në mënyrë efektive me komunitetet jo-shumicë të Kosovës, gjë që ka rezultuar me përhapje të dezinformatave dhe thashethemeve, duke rrezikuar potencialisht shëndetin publik.

Gjatë një krize të shëndetit publik është e një rëndësie thelbësore që publiku i gjerë të jetë në hap me zhvillimet dhe të jetë i vetëdijshëm për hapat që mund të ndërmerren për të mbrojtur veten, mungesa e qasjes në një informacion të tillë reflekton një dështim sistematik nga ana e shtetit për të komunikuar në mënyrë efektive.

Duke filluar nga mesi i marsit 2020, Aktiv filloi të monitorojë nga afër rrjedhën e informacionit nga institucionet kryesore publike (d.m.th. Ministritë e Shëndetësisë, të Brendshme, të Punëve të Jashtme etj.) Një nga problemet më të dukshme që u vu re ishte mungesa e përkthimeve të vëna në dispozicion nga shqipja në serbisht.

Diçka që duhet theksuar këtu është se, kur bëhet fjalë për çështje të shëndetit publik, shumica e komuniteteve serbe në Kosovë shfrytëzojnë shërbime të ofruara nga institucionet e kujdesit shëndetësor që veprojnë nën kornizën ligjore të Republikës së Serbisë, dhe vetëm në raste shumë të rralla kërkojnë kujdes nga klinika apo spitale që shërbejnë në zonat me shumicë shqiptare. Siç u tha, shumë serbë, veçanërisht ata që banojnë në jug të lumit Ibër, nuk ishin në gjendje të merrnin informacion mbi masat qeveritare, kufizimet në lirinë e lëvizjes dhe informacione të tjera

thelbësore në lidhje me pandeminë COVID-19. Kjo ndodhi për një numër arsyesh, kryesorja prej tyre ishte fakti që shumica dërrmuese e njoftimeve për shtyp të qeverisë dhe deklaratave publike ishin bërë në gjuhën shqipe, dhe për këtë arsye u lihej në dorë mediave lokale për të kërkuar përkthimet sipas vullnetit të tyre.[7] Përkundër faktit që mediat lokale transmetuan informacione që ato morën nga qeveria për lexuesit e tyre, informacioni që u filtrua tek publiku i gjerë ishte shpesh jo i plotë[8], gjë që nxiti një situatë ku qytetarët u detyruan të ndanin thashethemet nga fakti:

Qeveria e Kosovës nuk arriti të sigurojë qasje të barabartë në informacion për të gjitha komunitetet e Kosovës.

Qeveria e Kosovës, që nga fillimi i pandemisë COVID-19 në mars të vitit 2020, nuk ka investuar përpjekje të konsiderueshme për të siguruar që pjesëtarët e komuniteteve jo-shumicë dhe banorët e Kosovës që flasin serbisht, të marrin informacione të qëndrueshme dhe të rëndësishme për pandeminë dhe masat e miratuara për të parandaluar përhapjen e virusit. Siç u theksua më parë, OJQ Aktiv ka regjistruar një numër të madh të rasteve kur institucione të ndryshme publike nuk kanë arritur të sigurojnë përkthime në serbisht të udhëzimeve zyrtare, urdhëresave dhe formave të tjera të komunikatave dhe deklaratave publike.[9][10][11] Kjo përfshinte

[7] Bazuar në intervistat e bëra me gazetarë që punojnë me media serbe të Kosovës midis qershorit dhe gushtit të vitit 2020.

[8] IBID

[9] Më 2 qershor, 2020, Qendra Kombëtare për Menaxhimin e Kufirit lëshoi udhëzime mbi procedurat për të hyrë në Kosovë në faqen e saj në Facebook të cilat nuk i përktheu në Serbisht http://www.ngoaktiv.org/news/lost-in-translation-izgubljeni-u-prevodu-te-humbur-ne-perkthim

[10] Deklarata mbi çështjet gjuhësore dhe pako e '15 masave 'për lehtësim financiar http://www.ngoaktiv.org/news/the-ombudspersons-institution-initiates-a-complaint-based-on-ngo-aktiv-s-memorandum

direktivat e qeverisë që kufizojnë lirinë e lëvizjes, karantinën dhe masat e bllokimit, si dhe rregullat dhe procedurat për hyrjen dhe daljen nga Kosova. Mungesa e informacionit që vjen nga institucionet qeveritare të disponueshëm në gjuhën serbe çoi në një situatë ku komuniteti serb i Kosovës mori informacione konfliktuale në lidhje me masa të ndryshme të nxjerra nga qeveria dhe gjeti veten në një pozitë ku mund të penalizohen për shkelje të rregullave për të cilat nuk kishin mundësi t'i dinin. Siç mund të ilustrohet në fotot më poshtë të paralajmërimeve me SMS të dërguara te abonuesit e rrjeteve mobile në Kosovë, njoftimet e shpërndara nga qeveria nuk ishin të disponueshme në serbisht.

Fig.1 [12]

Fig.2[13]

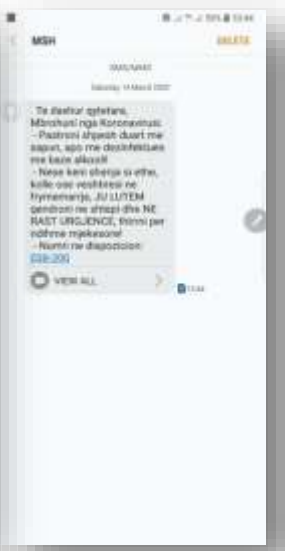

Fig. 3[14]

---

[11] Deklarata mbi nxjerrjen e kufizimeve të reja për lëvizje pa përkthim në serbishthttp://www.ngoaktiv.org/news/new-restrictions-of-movement-in-kosovo-entered-into-force-without-official-translation-into-the-serbian-language

[12]Mesazh SMS i pranuar nga një përdorues i IPKO-s më 23 maj 2020 nga Ministria e Shëndetësisë. Mesazhi përmban numra për linjat telefonike të qeverisë për ndihmë psikologjike, ndihmë shëndetësore dhe ndihmë në raste të dhunës në familje.

Fakti që komunikimi i drejtpërdrejtë midis qytetarëve (publikut të gjerë) dhe shtetit u zhvillua pothuajse ekskluzivisht në gjuhën shqipe do të thoshte që serbët e Kosovës dhe anëtarët e komuniteteve të tjera jo-shumicë ishin përjashtuar dhe bllokuar nga marrja e informacionit që ishte me rëndësi jetike. Siç deklaroi një banor lokal në Mitrovicën e Veriut *"ne nuk e kishim idenë se çfarë po ndodhte, nëse mund të shkonim në Serbinë qendrore, kur të mund të dilnim nga shtëpitë tona, ata vazhduan të ndryshonin rregullat dhe askush nuk na informonte."*[15] Intervistat e tjera me banorët edhe të komunave të veriut të Kosovës dhe komunave me shumicë serbe në jug zbuluan nivele të ngjashme të konfuzionit dhe mungesës së qartësisë. Gjatë mbylljes, burimet e vetme të qëndrueshme të informacionit në lidhje me masat qeveritare nuk ishin vetë institucionet shtetërore, por mediat lokale në gjuhën serbe. Përkundër kësaj, është e vështirë të përcaktohet fushëveprimi dhe thellësia e arritjes së këtij lloji të raportimit pasi shumë nga informacionet në fjalë më lehtë merreshin në internet dhe përmes rrjeteve të mediave sociale, që do të thoshte që shumë banorë (veçanërisht pensionistët), që jo domosdoshmërisht kanë qasje në internet ose nuk e përdorin atë si një mjet për t'u informuar, mbetën kryesisht në errësirë.[16]

Kjo ngre një pyetje të pandryshueshme: Si do të dukej situata po të mos ishte qëndrimi pro-aktiv i ndërmarrë nga shumë organizata joqeveritare dhe media?

---

[13]Mesazh SMS i pranuar nga një përdorues i IPKO-s më 6 maj 2020 nga Ministria e Shëndetësisë me informacion mbi ndihmën/këshillimin psikologjik.

[14]Mesazh SMS i pranuar nga një përdorues i IPKO-smë 14 mars 2020 nga Ministria e Shëndetësisë që këshillon qytetarët për masat e mbrojtjes dhe simptomat e COVID dhe një numër për të thirrur për këshilla/ndihmë.

[15]Intervista e realizuar me një banor të kombësisë serbe të Mitrovicës Veriore në korrik të vitit 2020.

[16]Bazuar në intervistat e kryera midis korrikut dhe gushtit të vitit 2020.

Mosofrimi i qasjes së barabartë në informata dhe moskomunikimi efektiv kanë kontribuar në përhapjen e dezinformatave dhe lajmeve të rreme.

Hulumtimi i kryer nga OJQ Akiv në korrik të vitit 2020 ka dhënë rezultate që reflektojnë mosbesimin e përhapur në institucione dhe një shkallë të lartë të lodhjes ndaj informatave dhe të dhënave zyrtare në lidhje me pandeminë COVID-19.[17] Ndërsa nuk mund të argumentohet se faji qëndron ekskluzivisht tek qeveria e Kosovës dhe institucionet e saj, komunikimi i dobët gjatë gjendjes së emergjencës hodhi dritë të re mbi problemet para-ekzistuese midis qeverisë qendrore dhe zonave me shumicë serbe. Në fakt, qëndrimi relativisht pasiv si nga institucionet publike të Kosovës ashtu edhe ato të Serbisë[18] kur bëhet fjalë për informimin e publikut të gjerë ka pasur pasoja në kuptimin se si perceptohet rreziku i virusit COVID-19 dhe sa seriozisht publiku i merr rekomandimet e lëshuara nga autoritetet shëndetësore.

Kjo ilustrohet nga rezultatet e hulumtimit të lartpërmendur të opinionit publik të kryer nga OJQ Aktiv; vetëm rreth 31% e të gjithë të anketuarve thanë se ata kanë ndjekur 'plotësisht' rekomandimet e lëshuara nga autoritetet përkatëse (shëndetësore), një shufër kjo që pasqyron një nivel të lartë mosbesimi ndaj informatave 'zyrtare'.

[17] http://www.ngoaktiv.org/news/covid-19-between-reality-and-disinformation

[18] Kjo i referohet të ashtuquajturave institucione 'paralele' ose 'të buta' që veprojnë në komunat me shumicë serbe që financohen nga Republika e Serbisë.

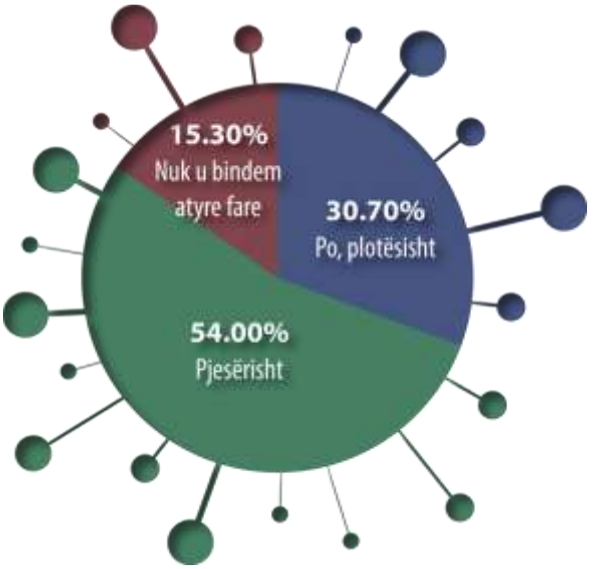

Figura1

A u përmbaheni rekomandimeve/masave të parapara nga institucionet në lidhje me virusin COVID-19?

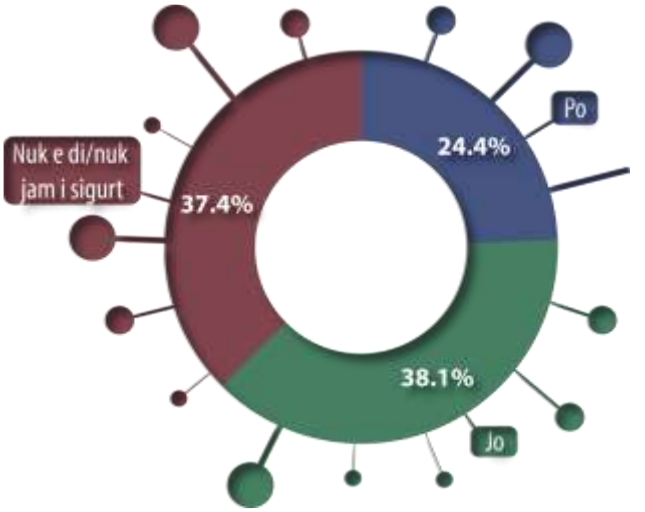

Figura2

Sipas mendimit tuaj, a ekziston lidhja ndërmjet përhapjes së virusit korona dhe rrjeteve 5G?

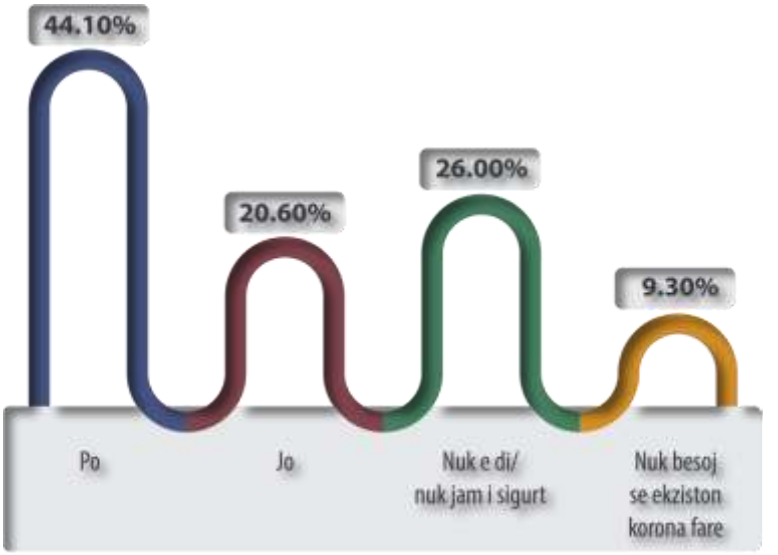

Figura3

A besoni se COVID-19 është aq i rrezikshëm sa thonë mediat dhe Organizata Botërore e Shëndetësisë se është?

Ndoshta edhe më alarmant është numri i theksuar i të anketuarve që ose nuk besojnë se ekziston COVID-19 (9%) ose që besojnë se nuk paraqet rrezikun që media pretendon se ka (21%.). Për më tepër, siç mund të shihet në Fig. 2, një numër i konsiderueshëm i banorëve lokalë duket se besojnë se ekziston një lidhje midis COVID-19 dhe rrjeteve 5G, duke treguar një nivel të lartë të ndjeshmërisë ndaj dezinformimit që aktualisht qarkullon në internet, veçanërisht në rrjetet e mediave sociale si Facebook.

Përderisa këto probleme nuk mund t'i atribuohen vetëm mungesës së komunikimit të qëndrueshëm ndërmjet komuniteteve lokale dhe autoriteteve qeverisëse të nivelit qendror, fakti që as qeveria e Kosovës dhe as institucionet serbe nuk kanë filluar një fushatë gjithëpërfshirëse të informimit publik ose iniciuar kanale të qëndrueshme të komunikimit kanë krijuar një atmosferë ku

boshllëqet në njohuritë e publikut për COVID-19 plotësohen me thashetheme, informacione të rreme ose mashtruese dhe lajme të rreme. Fakti që shumë vetë duket se besojnë se virusi nuk ekziston në të vërtetë, ose është produkt i rrjeteve 5G, ka një ndikim të prerë negativ në gatishmërinë e publikut të gjerë për të respektuar rekomandimet e autoriteteve të shëndetit publik: një përqindje e dukshme e popullsisë në zonat jo-shumicë në Kosovë nuk u kushtojnë vëmendje thirrjeve për bartje të maskave dhe masa të tjera të distancimit shoqëror të nxitura nga ekspertët e shëndetit publik dhe epidemiologët, diçka që nuk është paralajmërim i mirë për ata që shpresojnë që virusi të mbahet nën kontroll.

Mediat në gjuhën serbe kanë mbetur me aftësi të zvogëluar për të informuar publikun për shkak të qasjes së kufizuar në informacion

Gazetarët në Kosovë me kombësi serbe për vite me radhë janë përballur me një lloj diskriminimi de-facto në përpjekjet për të raportuar mbi zhvillimet politike të nivelit qendror, veçanërisht në Kuvendin e Kosovës.[19][20]Në të kaluarën ata kanë thënë se seancat e Kuvendit dhe mbledhjet e Komisioneve të Kuvendit shpesh zhvillohen pa përkthim fare.[21]Për më tepër, gazetarët në mënyrë të përsëritur kanë raportuar që konferencat për shtyp mbahen

[19]https://kossev.info/u-kosovskoj-skupstini-prevod-na-srpski-samo-za-poslanike/
[20]https://kossev.info/u-skupstini-kosova-bez-prevoda-za-srpske-novinare/
[21]Rregullat e Kuvendit përcaktojnë që përkthimet duhet të sigurohen (gjatë mbledhjeve të komisioneve) me kërkesë të një anëtari tëKuvendit/Komisionit. Nëse nuk merret një kërkesë e tillë, atëherë nuk sigurohet përkthim, pavarësisht nëse ka ose jo ndonjë gazetarë që flet serbisht të pranishëm për të vëzhguar procedurat.

ekskluzivisht në gjuhën shqipe dhe se deklaratat publike dhe komunikatat e tjera zyrtare lihen të papërkthyera, duke rezultuar në një situatë ku mediat në gjuhën serbe në Kosovë nuk kanë qasje të barabartë në informacion. Gjatë gjithë pandemisë, mediat në gjuhën serbe janë përballur me vështirësi të përhapura në komunikim me institucionet publike (siç e tha një gazetar komunikimi ka qenë 'shumë i kufizuar')[22] dhe janë lënë jashtë mundësisë për të pasur qasje në informacione me të njëjtën gjerësi dhe fushëveprim si kolegët e tyre shqipfolës.[23]Një rast në fjalë do të ishte lista e dërgimit të emailave për mediat e krijuara nga Ministria e Shëndetësisë, ku informacioni është dërguar, në pjesën më të madhe, në shqip pa ndonjë formë të përkthimit.[24] Kjo ndryshoi pak pas një ndërhyrje nga Zyra e Komisionarit të Gjuhëve, megjithatë problemi vazhdoi pas formimit të Qeverisë Avdullah Hoti.[25] Në raste të tjera, gazetarët e gjetën veten në një pozitë ku mbetën të hutuar për mënyrën se si zbatoheshin ndaj tyre kufizimet qeveritare për lëvizjen, siç janë orari i ndalim qarkullimit.[26] Në këtë kuptim, liria e medias është kufizuar për shkak të mungesës së gatishmërisë së qeverisë për të siguruar që qasja në informacion të jetë e barabartë për të gjithë gazetarët, pavarësisht nga gjuha e tyre.

Problemet me të cilat përballen gazetarët në fakt janë të ngjashme në natyrë me ato që hasin anëtarët e publikut të gjerë në atë që ata marrin informacion të pjesshëm ose të dorës së dytë. Kjo sigurisht që është një sfidë në rrethana normale, por gjatë një pandemie përbën një situatë të rrezikshme sepse ata nuk janë në

[22]Intervistë me një gazetar serbisht folës në Kosovë më 28 korrik 2020.
[23]Bazuar në intervista të ndryshme të kryera me gazetarë në korrik dhe gusht të vitit 2020.
[24] IBID
[25] IBID
[26] IBID

gjendje t'u sigurojnë lexuesve/përdoruesve të tyre informacion të saktë dhe të azhurnuar mbi situatën epidemiologjike.

Nëse mund të argumentohet se motivi kryesor i një gazetari, dhe në fakt detyra, është të informojë publikun, veçanërisht në kohë krize, atëherë këto rrethana i pengojnë ata të kryejnë funksionet më themelore të punëve të tyre

III. Mësimi 2

Siguria është parësore: Pandemia ka pasur një ndikim negativ në sigurinë publike dhe ka ekspozuar letargjinë e autoriteteve në përgjigje ndaj çështjeve të sigurisë në komunitetet serbe të Kosovës

Pjesa vijuese do të analizojë situatën e sigurisë në komunitetet serbe të Kosovës gjatë pandemisë, me një fokus të veçantë për t'u vendosur në perceptimet e sigurisë dhe sesi kjo ka ndikuar në marrëdhëniet ndërmjet zbatuesve të ligjit dhe banorëve lokalë. Duke qenë se Policia e Kosovës ishte e zënë dhe mbase e mbingarkuar me zbatimin e masave COVID-19 (d.m.th. ndalim qarkullimi) nënkuptonte që serbët ishin lënë kryesisht për t'u kujdesur për veten e tyre në trajtimin e çështjeve të sigurisë personale dhe publike.

Gjendja e emergjencës ka përkeqësuar një atmosferë të mosndëshkimit, veçanërisht në shumë komunitete serbe në jug të lumit Ibër.

Siguria ka qenë gjithmonë shqetësimi kryesor për pjesëtarët e komunitetit serb të Kosovës. Pavarësisht nëse ky shqetësim buron nga potenciali për incidente ndëretnike ose të motivuara etnikisht, ose krimi që ndodh brenda vetë komunitetit (p.sh. krimi i organizuar dhe/ose i rrugës), ndjenja se kriminaliteti dhe delikuenca është në rritje ka qenë e përhapur për vite të tëra.[27] Për më tepër, ekziston një ndjenjë e përgjithshme në shumë

[27]Shih: Raportet e Analizave të Trendit nga OJQ Aktiv për vitet 2019 dhe 2018, në dispozicion në:

komunitete jo-shumicë që institucionet publike nuk reagojnë ndaj ose nuk i hetojnë në mënyrë adekuate veprimet kriminale në një mënyrë që ri-theksojë sigurinë për publikun e gjerë.

Me autoritetet lokale dhe qendrore të preokupuara me emergjencën në rritje të shëndetit publik, fillimi i pandemisë COVID-19 me sa duket ofroi hapësirë shtesë që të ndodhin veprime kriminale: Midis marsit dhe qershorit të vitit 2020, OJQ Aktiv regjistroi më shumë se njëzet (20) incidente të natyrës kriminale që kanë ndodhur në komunitetet me shumicë serbe në të gjithë Kosovën.[28][29] Këto incidente synuan, për pjesën më të madhe, enklavat më të izoluara në Kosovën Perëndimore, si dhe komunitetet në komunat Vushtrri dhe Obiliq.

Për më tepër, një numër i konsiderueshëm i incidenteve ndodhën në fshatrat dhe vendbanimet e të kthyerve, duke ushqyer më tej ndjenjën që këto komunitete, përndryshe të cenueshme, janë veçanërisht të ndjeshme ndaj dhunës dhe frikësimit të motivuar etnikisht. Në raport me rajonet tjera, komunat me shumicë serbe në Kosovën Lindore mbetën më pak të prekura nga rritja e aktivitetit kriminal.[30]

Kjo është pjesë e një trendi më të madh ku u shënua përkeqësim i situatës së sigurisë në shumë enklava dhe fshatra serbe në Kosovë, i cili filloi në nëntor të vitit 2019 dhe që gradualisht u intensifikua me fillimin e pandemisë. Banorët lokalë në komunën e Graçanicës filluan të raportojnë për një rritje të numrit të vjedhjeve personale

[28] http://www.ngoaktiv.org/news/rapid-response-civic-group-incidents

[29] Kjo i referohet incidenteve që Aktiv ka regjistruar duke përdorur burimet e veta, nga marsi deri në gusht të vitit 2020. Kjo listë nuk është domosdoshmërisht gjithëpërfshirëse, meqenëse ekziston një mundësi e fortë që të kenë ndodhur më shumë.

[30] Bazuar në intervistat me banorët e Shillovës, Ranillugut dhe Parteshit, të mbajtura në korrik dhe gusht të vitit 2020.

të ndodhura. Kësaj i paraprinë raportetë vandalizmit/shkatërrimit të pronës në fshatin Cërnicë (Komuna e Gjilanit) dhe u pasua nga veprime të ngjashme të regjistruara që ishin kryer kundër dhjetë shtëpive të të kthyerve në fshatin Novake në Komunën e Prizrenit. Rasti ende i pazgjidhur i zjarrvënies që ndodhi kur u dogj një shtëpi në Janjina Voda (Obiliq) ishte i pari në një seri të gjatë sulmesh ndaj pronës private të serbëve në tërë Kosovën Qendrore dhe Perëndimore.[31] Gjatë muajve prill dhe maj, incidentet morën një natyrë gjithnjë e më agresive dhe madje të dhunshme, me raporte të sulmeve fizike që ndodhnin në komuna të tilla si Mitrovica e Veriut, Peja, Istogu, Obiliqi dhe Prishtina.

Siç ilustrohet nga tabelat më poshtë,[32] incidentet mund të vendosen në tre (3) kategori të gjera:

- Grafite;
- Vandalizëm / vjedhje (vjedhje të rënda dhe grabitje);
- Sulm fizik dhe/ose frikësim

Grafitet si formë e frikësimit[33]			
Vendi	***Komuna***	***Data***	***Burimi***
Pasjan	Parteshi	07.01.2020.	Kosovo Onlajn
Preoc	Graçanicë	18.02.2020.	KosSev
Preoc	Graçanicë	08.03.2020.	Radio KiM
Gojbulë	Vushtrri	29.04.2020.	Radio KiM

[31] http://ngoaktiv.org/news/empirica-appeal-in-regards-to-recent-incidents
[32] Janë përfshirë një numër i vogël i incidenteve që ndodhën midis janarit dhe marsit të vitit 2020
[33] Përpiluar nga Igor Markoviq, Hulumtues, OJQ AKTIV.

Gojbulë	Vushtrri	30.04.2020.	Kosovo Onlajn
Kufcë e Epërme	Novobërdë	10.05.2020.	Kosovo Onlajn
Lubozhda	Istog	25.06.2020.	Kosovo Onlajn
Klinë	Klinë	26.07.2020.	Radio Mitrovica Sever

Incidentet e dhunës fizike ose frikësimit[34]				
Vendi	***Komuna***	***Lloji i incidentit***	***Data***	***Burimi***
Mitrovica e Veriut	Mitrovica e Veriut	Lëndim i rëndë trupor shkaktuar një të riu serb nga një grup shqiptarësh	02.02.2020.	KosSev
Grizime/Grizimë	Kamenica	Serb i sulmuar nga një shqiptar	26.02.2020.	Radio KIM
Suvi Do/Suhodoll	Mitrovica e Veriut	Një grup shqiptarësh sulmuan një polic të Kosovës me kombësi serbe me një ekskavator	17.03.2020.	Kosovo Onlajn
Lagjja e Boshnjakëve	Mitrovica e Veriut	Një grup shqiptarësh sulmuan dy të mitur me kombësi serbe dhe boshnjake	10.05.2020.	KosSev

[34] IBID

Dranashiq	Klinë	Sulm/kërcënime të bëra kundër një të kthyeri - zgjidhur pas ndërhyrjes nga Policia e Kosovës	26.05.2020.	Radio Kontakt Plus
Drenoc	Klinë	Sulm fizik ndaj një të kthyeri	27.05.2020.	Kosovo Onlajn
Peja	Peja	Një shqiptar bllokoi një makinë të drejtuar nga një serb i Kosovës dhe e ofendoi verbalisht - Policia ndërhyri me sukses, dhe autori u gjobit	16.05.2020.	Radio Goraždevac
Gushtericë e Ulët	Graçanicë	Pesë shqiptarë sulmuan një grup prej tre serbësh	31.05.2020.	Kosovo Onlajn
Oprashka	Istogu	Një i kthyer u rrahur	12.06.2020.	Radio Goraždevac
Gazimestan	Prishtinë	Sipas raporteve të pakonfirmuara, dy serbë pësuan lëndime trupore të shkaktuara nga zyrtarët e Policisë së Kosovës në një kombi (pasi u arrestuan gjatë festimeve të Shën Vitit)	28.06.2020.	Radio KiM
Babimoci	Obiliq	Një grup prej 6 të rinjsh shqiptarë sulmuan fizikisht një grup prej 4 të rinjve serbë	29.08.2020.	Kosovo Onlajn

Sulmet në pronë private dhe publike dhe vendet e trashëgimisë kulturore[35]				
Vendi	***Komuna***	***Lloji i incidentit***	***Data***	***Burimi***
Obiliq	Obiliq	Vjedhje në Shkollën Fillore Branko Radiçeviq	09.01.2020.	KosSev
Cërnicë	Gjilan	Shkatërrimi i paligjshëm i pronës private	18.02.2020.	Kosovo Onlajn
Zallçi	Istogu	Përdhosja e gurëve në varrezat lokale	22.02.2020.	Kosovo Onlajn
Novaku	Prizren	Dhjetë shtëpi të vjedhura në fshatin e të kthyerve	23.03.2020.	KosSev
Novaku	Prizren	Tri shtëpi vjedhura në fshatin e të kthyerve	25.03.2020.	Radio KiM
Bajë	Skenderaj	Vjedhja e një shtëpie private	27.03.2020.	Radio Goraždevac
Osojan	Istogu	Vjedhja e një automobili		
Janina Voda	Obiliq	Shtëpi e ndezur në zjarr (zjarrvënie)	16.04.2020.	Gračanica/Graçanicë Onlajn
Babimoci	Obiliq	Vjedhja e pajisjeve bujqësore	24.04.2020.	KosSev

[35] IBID

Novaku	Prizren	Shtëpi e ndezur në zjarr (zjarrvënie)	25.04.2020.	Radio Kontakt Plus
Cerkolezi	Istogu	Vjedhja e rëndë në një shtëpi private	26.04.2020.	KosSev
Gojbulë	Vushtrri	Tentim vjedhje e rëndë në kishën lokale	27.04.2020.	Radio KiM
Cërnicë	Gjilan	Shtëpi e ndezur në zjarr (zjarrvënie)	28.04.2020.	KosSev
Gojbulë	Vushtrri	Thyerje dritareje në shkollën fillore (vandalizëm)	29.04.2020.	Radio KiM
Bërkovë	Klinë	Shtëpia e të kthyerit e ndezur në zjarr (zjarrvënie)	23.05.2020.	Gračanica/Graçanicë Onlajn
Shushicë	Graçanicë	Vjedhje e rëndë në shkollën elektroteknike (vjedhje e kompjuterëve)	24.05.2020.	Gračanica/Graçanicë Onlajn
Lubozhda	Istogu	Gjuajtje me gurë në shtëpinë e të kthyerve	26.05.2020.	Radio Goraždevac
Rahovec	Rahovec	Të rinjtë me kombësi shqiptare heqin një tabelë rruge	28.05.2020.	Radio Kontakt Plus
Lubozhda	Istogu	Gjuajtje me gurë në shtëpinë e të kthyerve	31.05.2020.	Jedinstvo
Caravodicë	Obiliq	Gjithsej 85 pula të vjedhura nga familje të ndryshme Vjedhje e rëndë në një shtëpi	31.05.2020.	Kosovo Onlajn
Osojan	Istogu	Vjedhje e rëndë në dy shtëpi	02.06.2020.	Radio KiM
Rahovec	Rahovec	Zjarrvënie në një shtëpi	14.06.2020.	Kosovo Onlajn

Bellopojë	Istogu	Vjedhje e rëndë në shtëpinë e një të kthyeri	22.06.2020.	Radio KiM
Krushevë e Madhe	Klinë	Pajisjet bujqësore të vjedhura nga një familje e kthyer	23.06.2020.	Kosovo Onlajn
Dubravë	Istogu	Vjedhje e rëndë në shtëpinë e një të kthyeri	25.06.2020.	Kosovo Onlajn
Graçanicë	Graçanicë	Vjedhje e rëndë	27.06.2020.	Kosovo Onlajn
Graçanicë	Graçanicë	Vjedhje e rëndë	02.07.2020.	Gračanica/Graçanicë Onlajn
Prelluzhë	Vushtrri	Pajisjet bujqësore të vjedhura	04.07.2020.	KosSev
Lipjan	Lipjan	Dy pensionist janë grabitur	17.07.2020.	Kosovo Onlajn
Videjë	Klinë	Të shtëna në një shtëpi të të kthyerve	04.08.2020.	Kosovo Onlajn
Lubozhda	Istogu	Incident i natyrës së panjohur (intervenim i suksesshëm policor)	28.08.2020.	KosSev/OSBE
Pozharan	Vitia	Kabllot elektrike të vjedhura nga prona private	21.08.2020.	RTV Puls
Sredskë	Prizren	Dëmtimi i Kishës së Zojës së Bekuar	22.08.2020.	Gračanica/Graçanicë Onlajn

Ajo që duhet të theksohet këtu është se është e vështirë të përcaktohen motivet specifike të veprimeve të tilla dhe është e pamundur të përshkruhet qëllimi në mungesë të një gjykimi penal ose hetimi. Duke qenë kështu, fakti që ato ndodhën në komunitete të izoluara, shpesh pa ndjekje penale dhe gjatë një gjendje të

emergjencës, jepet përshtypja se autoritetet nuk e marrin seriozisht sigurinë publike në ato zona.

Nga incidentet e renditura më sipër, vetëm një numër relativisht i vogël kanë parë ndërhyrje të suksesshme policore.[36] Për banorët lokalë në zonat ku ndodhën këto incidente, kjo dukej se ishte rezultat i një niveli të caktuar indiference nga ana e autoriteteve lokale.[37] Nëse është apo jo e vërtetë kjo është një çështje diskutimi, por realiteti i situatës është se rritja e vandalizmit, sulmeve fizike dhe shkeljeve të tjera të ngjashme është reflektuese e një modeli më të gjerë i cili vetëm se u përkeqësua nga pandemia; me çështje të tjera, më të ngutshme nëpër duar institucionet thjesht nuk ishin të gatshme dhe/ose ishin të paafta për të dhënë një përgjigje gjithëpërfshirëse. Kjo mungesë e vullnetit politik për të adresuar çështjen nuk është thjesht rezultat i COVID-19 por më tepër një jehonë e kokëfortësisë para-ekzistuese kur bëhet fjalë për çështjet e sigurisë publike në komunitetet serbe. Duke marrë parasysh këtë, dhe nga këndvështrimi i banorëve lokalë, nuk është plotësisht e paarsyeshme ose joreale të arrihet në përfundimin se kjo siguron një hapësirë të caktuar për autorët e krimeve për të kryer veprat pa u shqetësuar nga një reagim agresiv nga policia ose sistemi juridik.

Siç u tha, një numër institucionesh shtetërore kanë reaguar ndaj rritjes së incidenteve. Në një numër rastesh të ndryshme, Ministria e Komuniteteve dhe Kthimit lëshoi deklarata duke dënuar episode specifike të dhunës dhe ndërmori hapa për të ngritur çështjen si në nivelin qendror (Zyra e Kryeministrit), Policia e Kosovës, ashtu edhe

[36]Në një numër të kufizuar të rasteve, policia reagoi menjëherë dhe kryesi u kap me sukses ose u penalizua

[37]Në një numër të kufizuar të rasteve, policia reagoi menjëherë dhe kryesi u kap me sukses ose u penalizua

me misionet ndërkombëtare si KFOR-i.[38][39] Gjatë një takimi të mbajtur në qershor të vitit 2020, Ministria ndërmori hapa për të siguruar që si KFOR-i, ashtu edhe Policia e Kosovës ishin të vetëdijshëm për situatën e sigurisë dhe kishte një marrëveshje të përgjithshme që ekziston nevoja për një koordinim më të madh midis tre organeve për të adresuar situatën.[40] Për më tepër, përfaqësuesit e Ministrisë kanë shprehur interes për të rritur shtrirjen dhe thellësinë e bashkëpunimit të tyre me institucionet e tjera dhe sektorin joqeveritar në mënyrë që t'i përgjigjen rritjes së incidenteve në një mënyrë më efektive dhe më holistike.[41] Përkundër kësaj, përgjigja nga shumë aktorë politikë ka qenë e vakët, pa shfaqur konsensus se si të shkohet përpara apo edhe se si të formulohet një reagim i përbashkët.

Pavarësisht nga një gatishmëri e caktuar për të identifikuar mënyrat e përmirësimit të situatës, ndjekjet penale dhe hetimet kanë dhënë rezultate shumë të kufizuara. Atmosfera e frikës dhe perceptimi i mosndëshkueshmërisë nuk janë larguar dhe vetëm do të përkeqësohen nëse shteti nuk është në gjendje të adresojë në mënyrë efektive shqetësimet e banorëve lokalë. Për më tepër, do të ishte optimiste të mendohej se kjo çështje do të zhduket kur COVID-19 të filloj të tërhiqet - padyshim që do të mbetet një burim i frikësimit dhe shqetësimit të madh për shumë prej komuniteteve më të prekshme të Kosovës nëse qeveria nuk tregon gatishmëri për të vepruar.

---

[38] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/574-cernica-na-udaru-paliku%C4%87a.html

[39] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/545-reagovanje-ministra-na-kra%C4%91u-u-babinom-mostu.html

[40] IBID

[41] IBID

IV. Mësimi 3

Qasja në shërbime është e pabarabartë:
Qeveria nuk është në gjendje të sigurojë qasje të barabartë në shërbimet publike për të gjitha komunitetet e Kosovës.

Gjendja sa i përket sigurimit të shërbimeve sociale dhe shërbimeve të tjera publike (mirëqenia, kujdesi shëndetësor, shkollimi etj.) në zonat me shumicë serbe në Kosovë është e komplikuar dhe kryesisht trajtohet nga institucionet që veprojnë nën kornizat ligjore dhe financiare të Republikës së Serbisë. Pandemia COVID-19 nxiti një gjendje që solli tendosje të ofruesve të shërbimeve dhe krijoi kushte në të cilat ata që ishin tashmë të cenueshëm u lanë të ekspozuar ndaj një përkeqësimi të statusit të tyre socio-ekonomik. Prandaj ndryshoi dinamika lokale në atë masë që, për herë të parë, serbët e Kosovës kërkuan ndihmë ekonomike/sociale nga qeveria e Kosovës në numra që nuk ishin parë më parë.

Kjo pjesë do të analizojë gjendjen e shërbimeve publike dhe sigurimin e ndihmës publike gjatë pandemisë, duke filluar nga sektori i kujdesit shëndetësor.

Pandemia ndërpreu lidhjet thelbësore midis Kosovës dhe Serbisë - pa ofrim të alternativave. Mënyra konfuze në të cilën ndodhi mbyllja e kufijve dhe mungesa e informacionit të qartë të dhënë lidhur me përjashtimet nga rregullat e aplikuara në pikat kufitare, në fillim të pandemisë, kishte një efekt de-facto të bllokimit të qasjes në shërbimet e kujdesit shëndetësor.

Shëndetësia në veçanti është një fushë që trajtohet pothuajse ekskluzivisht nga të ashtuquajturat institucionet paralele "të buta" dhe vetëm në raste relativisht të rralla serbët kërkojnë trajtim nga ofruesit në zonat me shumicë shqiptare. Ky dualitet institucional ka nënkuptuar që lidhja/et (si institucionale/politike, ashtuedhe gjeografike) ndërmjet Kosovës dhe Serbisë janë një aspekt thelbësor i jetës publike për komunitetet serbe. Kjo është veçanërisht e vërtetë kur bëhet fjalë për sigurimin e kujdesit shëndetësor; pacientët dërgohen shpesh për trajtim në Serbi, diçka që trajtohet dhe financohet ekskluzivisht nga shteti serb. Ashtu siç u pa atëherë kur Qeveria e Kosovës vendosi një taksë 100% për mallrat nga Serbia, çdo ndërprerje e këtyre lidhjeve mund të dëshmojë se ka efekte drastike dhe në të vërtetë shumë negative në dinamikën lokale socio-ekonomike dhe politike. Serbët në Kosovë që e gjejnë veten në nevojë për trajtim të sëmundjeve më serioze ose kronike (të tilla si kanceri), ose që kanë nevojë për kujdes dhe/ose procedura që spitalet dhe klinikat në Kosovë nuk janë të pajisura për t'i siguruar, dërgohen për trajtim në qytete si Beogradi, Kraleva, Kragujevci dhe Nishi. Siç do të ilustrohet në pasazhet më poshtë, mbylljet e kufijve dhe kufizimet në lëvizje mund të kenë pasoja të rrezikshme për jetën:

Në mes të marsit të vitit 2020, Kosova mbylli pikat kufitare dhe aeroportet për trafikun ndërkombëtar si pjesë e një grupi masash të dizajnuara për të zbutur përhapjen e COVID-19.[42][43] Kjo e bëri qarkullimin e personave ndërmjet Kosovës dhe Serbisë praktikisht të pamundur dhe paraqiti probleme të menjëhershme për pacientët që kërkojnë trajtim në Serbi, si dhe për personelin

[42] https://prishtinainsight.com/kosovo-govt-responds-following-first-confirmed-cases-of-coronavirus/

[43] https://balkaninsight.com/2020/03/13/balkan-countries-close-border-crossings-to-stop-coronavirus/

mjekësor dhe shoferët e ambulancave. Ndër kërkesat e paraqitura kur u mbyllën kufijtë ishte kërkesa që kushdo që hyn në Kosovë të kalojë pesëmbëdhjetë (15) ditë në karantinë[44], por nuk u bënë specifikime se kush do të lirohej nga kjo. Në një moment pas kësaj, u sqarua se kjo nuk do të vlente për 'shoferët' dhe diplomatët.[45] Sidoqoftë, situata mbeti konfuze dhe një numër shoferësh serbë u vendosën gjithsesi në lokacione të ndryshme karantinimi në Prishtinë.[46]

Kjo rezultoi në një situatë potencialisht të rrezikshme për shumë banorë të Kosovës, veçanërisht për ata që jetojnë në dhe rreth Gjilanit (Kosova Lindore), të cilët, për shkak të vendndodhjes së tyre gjeografike, janë veçanërisht të varur nga shërbimet e kujdesit shëndetësor që u ofrohen atyre në Serbi. Është raportuar se afërsisht njëzet (20) serbë të Kosovës nga ajo zonë marrin rregullisht trajtim me dializë për shkak të sëmundjeve të veshkave në qytetin jugor serb të Vrajës, dy-tre herë në javë.[47] Ndërsa udhëtimi midis Kosovës dhe Serbisë u bë praktikisht i pamundur, ata e gjetën veten në një situatë ku nuk ishin (të paktën përkohësisht) në gjendje të hynin në dializë, diçka që kishte potencial për të rrezikuar shumë shëndetin e tyre. Kurse Drejtori i Klinikës në Pasjan tha se ndërsa ia kishin dalë të shmangnin vendosjen e pacientëve në karantinë, ata nuk ishin në gjendje të arrinin në Vrajë për shkak të faktit se shoferët e tyre që normalisht i transportonin në spital atje ishin vendosur në karantinë nga

---

[44] http://rs.n1info.com/Vesti/a579991/KoSSev-Putnici-sa-Jarinja-kazu-da-moraju-u-Pristinu-u-karantin.html

[45] http://rs.n1info.com/Vesti/a580495/Karantin-15-dana-za-svaki-ulazak-na-Kosovo-izuzetak-vozaci-i-diplomate.html

[46] http://rs.n1info.com/Vesti/a579991/KoSSev-Putnici-sa-Jarinja-kazu-da-moraju-u-Pristinu-u-karantin.html

[47] https://www.kosovo-online.com/koronavirus/problem-bubreznih-bolesnika-iz-kosovskog-pomoravlja-20-3-2020

autoritetet e Kosovës.[48] Është raportuar gjithashtu se autoritetet e Kosovës nuk kanë punuar me institucionet lokale në komunitetet serbe të Kosovës për të identifikuar alternativat e mundshme, siç është ofrimi i trajtimit në qendrat e kujdesit shëndetësor që veprojnë nën kornizën institucionale të Kosovës. Ndërsa kjo situatë u korrigjua më vonë, ajo ishte gjithsesi reflektuese e nivelit të dobët të komunikimit dhe lidhjeve të dobëta institucionale midis komuniteteve serbe dhe autoriteteve qeverisëse të nivelit qendror.

Përderisa nuk mund të argumentohet, dhe as nuk ka prova për të mbështetur idenë, se qeveria e Kosovës miratoi me qëllim politika që vendosnin në rrezik pjesëtarët e pambrojtur të komunitetit serb të Kosovës, përtacia relative me të cilën ato u zbatuan nënkuptonte që qasja në shërbime thelbësore ishte pengua rëndë gjatë periudhës së bllokimit që zgjati deri në fillim të muajit maj të vitit 2020. Letargjia e tyre në ofrimin e zgjidhjeve dhe në përmirësimin e kanaleve të komunikimit kishte një ndikim të prerë negativ që mund të kishte rrezikuar jetën e njerëzve.

Duhet gjithashtu të përmendet këtu që qasja në shërbimet e kujdesit shëndetësor ishte e paqartë nga prentendimet lidhur me praktikat e ndjekura nga ofruesit në komunitetet serbe të Kosovës. Është raportuar që klinikat dhe spitalet filluan të pranojnë pacientë vetëm nëse paraqiteshin me simptoma të virusit COVID-19:[49]një storie që ishte qarkulluar gjerësisht në media në Serbi ishte historia e një studenti të mjekësisë nga Kenia (banor në Beograd) i cili vdiq pasi u ankua për dhimbje stomaku por iu refuzua trajtimi për faktin

[48] https://www.radiokontaktplus.org/vesti/bubrezni-bolesnici-sa-kosova-moraju-na-dijalizu-a-njihovi-vozaci-u-izolaciju/24831

[49]Bazuar në intervistat e mbajtura midis qershorit dhe gushtit të vitit 2020. Asnjë informacion zyrtar nuk u dha që mund ta konfirmojë këtë, por provat anekdotale sugjerojnë se një numër personash që kërkonin ndihmë për sëmundje të tjera janë kthyer prapa. Është e vështirë të konfirmohet se sa e përhapur ishte kjo praktikë.

se ai nuk kishte Corona.[50] Megjithëse duket se nuk ka ndonjë politikë të shkruar që udhëzonte institucionet e kujdesit shëndetësor (të drejtuara dhe të financuara nga Republika e Serbisë) të vonojnë ose refuzojnë ndihmën për problemet tjera përveç COVID-19, duket se një supozim i tillë qarkullonte në mesin e popullatës së gjerë që gjërat ishin kështu.[51] Në mungesë të një hulumtimi më konkret dhe gjithëpërfshirës, është e vështirë të përcaktohet nëse kjo kishte apo jo një efekt serioz në shëndetin publik, por fakti që shumë veta kishin përshtypjen se ekzistonte një praktikë e tillë flet për nivelin e sforcimit nën të cilin funksionuar ofruesit e kujdesit shëndetësor.

Ndihma/asistenca ekonomike nuk u shpërnda në mënyrë të barabartë.

Në fund të Marsit të vitit 2020, qeveria Albin Kurti miratoi një pako masash[52] (të njohur si 'Masa 15') që synonin zbutjen e efekteve negative socio-ekonomike të bllokimit dhe ndërprerjen pasuese të shumicës së veprimtarive tregtare.[53] Kjo parashikonte dyfishimin e pagesave të mirëqenies sociale, pagesa individuale prej 170€ për muajt Prill dhe Maj (për të mbuluar pagat e humbura ose të ulura), si dhe pagesa shtesë prej 100€ për punonjësit në dyqanet e ushqimit (përfshirë furrat), farmacitë dhe pagesa 300€ më të larta për punëtorët të cilët ishin të ekspozuar ndaj rrezikut të infektimit.[54] Për më tepër, paketa përfshinte pagesa mujore prej 130€ për ata që humbën vendet e punës si rezultat i pandemisë.[55]

---

[50] https://nova.rs/vesti/drustvo/tragicna-sudbina-studenta-iz-kenije-ceka-se-uzrok-smrti/

[51] Bazuar në intervistat e mbajtura midis qershorit dhe gushtit të vitit 2020

[52] https://www.danas.rs/politika/vlada-kosova-usvojila-15-mera-za-prevazilazenje-ekonomskih-posledica-pandemije/

[53] d.m.th. mbyllja e restoranteve, kafeneve, dyqaneve, qendrave tregtare dhe ndërmarrjeve dhe bizneseve të tjera tregtare.

[54] IBID

[55] IBID

Këto pagesa të ndihmës financiare mujore (për Prill dhe Maj) u drejtoheshin qytetarëve në kushte të vështira sociale, të cilët janë regjistruar nga institucionet përkatëse si të papunë dhe të cilët nuk janë përfitues të ndonjë pagese mujore të mirëqenies nga buxheti i Kosovës. Qeveria e atëhershme (Kurti) buxhetoi një total prej 3,000,000€ (tre milion) për këtë ndihmë.[56]

Ministritë dhe qeveria e ngarkuar me shpërndarjen e kësaj ndihme hapën një platformë online përmes së cilës përfituesit e mundshëm mund të aplikonin dhe të ju aprovohej ndihma, në varësi të rrethanave të tyre individuale dhe të kualifikueshmërisë. Sapo ndodhi kjo, u vunë re një numër i madh i problemeve që përfshinin mungesën ose cilësinëe dobët të informacionit në gjuhën serbe, i cili ishte i shpërndarë në një varg konfuz të faqeve të internetit të ministrive dhe agjencive qeveritare.[57] Me fjalë të tjera, kishte vonesa të gjata në përkthimin e informacionit dhe udhëzimeve mbi detajet teknike të procedurave të aplikimit (nga shqipja në serbisht), duke e bërë të vështirë për përfituesit e mundshëm në komunitetet serbe të Kosovës të kërkojnë dhe të aplikojnë për pagesa të parapara si pjesë të Masës 15. Për më tepër, u raportua se qendrat e mirëqenies sociale në komunat me shumicë serbe nuk ishin në gjendje të ofrojnë ndihmë.[58] Megjithëse duhet të theksohet se sistemi ishte konfuz dhe problemet e shumta teknike u raportuan nga anëtarët e të gjitha komuniteteve, fakti që cilësia e informacionit në gjuhën serbe ishte e ulët (deri në atë pikë sa ishte e vështirë për të kuptuar dhe ndjekur udhëzimet) dhe se mediave në gjuhën serbe nuk iu dha informacioni i duhur në gjuhën serbe

[56] IBID

[57] http://www.ngoaktiv.org/news/issues-of-non-majority-communities-with-the-implementation-of-a-package-of-measures-to-counter-the-economic-impact-of-the-coronavirus

[58] IBID

(shih kronologjinë më poshtë) do të thoshte se folësit e gjuhëve të tjera, përveç shqipes, e gjetën veten në një disavantazh shumë të dallueshëm. Këto çështje nuk ishin të kufizuara vetëm në komunitetet serbe: ankesa të shumta u raportuan gjithashtu nga komunitetet gorane dhe boshnjake, përfaqësuesit e të cilave raportuan se pjesëtarët e tyre përballeshin me vështirësi të mëdha në paraqitjen e kërkesave për ndihmë ekonomike.[59]

Kronologjiae ngjarjeve[60]:

- Më 30 Mars, 2020, Qeveria e Albin Kurtit (e cila tashmë ishte rrëzuar pas votës së mosbesimit), përgatiti një paketë të ndihmës financiare për ata që mbetën më të prekshëm për shkak të pasojave ekonomike të pandemisë COVID-19, e cila parashihte: pagesa mujore të ndihmës financiare në shumën prej 130€ në prill dhe maj për qytetarët në kushte të vështira sociale, të cilët janë regjistruar nga institucionet përkatëse si të papunë dhe të cilët nuk janë përfitues të ndonjë pagese mujore të mirëqenies nga buxheti i Kosovës. Qeveria e atëhershme buxhetoi një total prej 3,000,000€ (tre milion) për këtë ndihmë.
- ***Një deklaratë e dhënë për media nuk u bë e disponueshme në gjuhën serbe deri më 3 prill, e cila*** përmbante informacion që udhëzonte qytetarët se formularët dhe të dhënat që dërgohen me e-mail ose që dorëzohen fizikisht duhet të jenë të qarta dhe të plota dhe që të gjitha aplikacionet që nuk janë të tilla do të refuzohen.

[59]Informacioni i përpiluar nga OJQ Aktiv
[60]Informacioni i përpiluar nga Angjelka Qup, "Gračanica Online"

- Më 21 maj, Shërbimi Postar i Kosovës njoftoi mediat në gjuhën shqipe se kishte filluar shpërndarjen e pagesave prej 130€ për përfituesit. ***Sidoqoftë, mediat në gjuhën serbe nuk u informuan drejtpërdrejt, por përkundrazi u detyruan të përdorin tekste të përkthyera nga mediat në gjuhën shqipe në mënyrë që t'ia transmetojnë këtë informacion lexuesve ose dëgjuesve të tyre.***
- Më 22 maj të vitit 2020, Ministria e Financave dhe Transfereve njoftoi se kishin hapur një linjë të drejtpërdrejtë (080 044 440) ku ata që aplikuan për ndihmë mund të gjurmojnë statusin e kërkesës/aplikimit të tyre ose të ankohen për një vendim. Siç u tha, ankesat do të shqyrtoheshin nga një Komision i Ankesave dhe afati i fundit për dorëzimin e tyre ishte 15 qershori. Një adresë e-maili (ankesa.mft@rks-gov.net) u hap gjithashtu për të pranuar ankesat për aplikimet e refuzuara.
- Ministrja e Financave e Kosovës, Hykmete Bajrami, deklaroi më 29 qershor se pagesat në kuadër të Masës 15 u ishin bërë 'familjeve që nuk kanë asnjë anëtar të vetëm aktualisht të punësuar.' Në profilin e saj në Facebook, ajo shtoi se ata të cilëve kërkesat për ndihmë financiare u ishin aprovuar do të kishin qasje në fonde të nesërmen. Kryeministri i Kosovës Hoti e konfirmoi këtë, duke shtuar se fondet mund të tërhiqen deri më 12 gusht.
- Kah mesi i gushtit, disa qytetarë filluan të marrin njoftime me SMS se mund të tërheqin paratë nga çdo degë e Postës së Kosovës, të cilat menjëherë u pasuan me njoftime se paralajmërimet në fjalë ishin dërguar gabimisht.[61][62]

[61]Mesazhi 1 thotë: "Zonjë/Zotëri e/i nderuar: Duam të ju informojmë se në përputhje me Masën nr. 15, ju jeni përfitues i 130 EUR mbështetje mujore për muajin Qershor të vitit 2020. Fondet mund të tërhiqen duke filluar nga data 12 deri më 20 gusht në degën më të afërt të Postës.

[62]Mesazhi 2 thotë: "Zonjë/Zotëri e/i nderuar: SMS që morët më 11.08.2020 ishte gabim teknik në listat e Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale. Duam të ju informojmë që kërkesa juaj për ndihmë mujore prej 130 Euro sipas Masës nr. 15 refuzohet dhe prandaj është e panevojshme që të vizitoni degën ePostës. Kërkojmë falje për këtë lëshim".

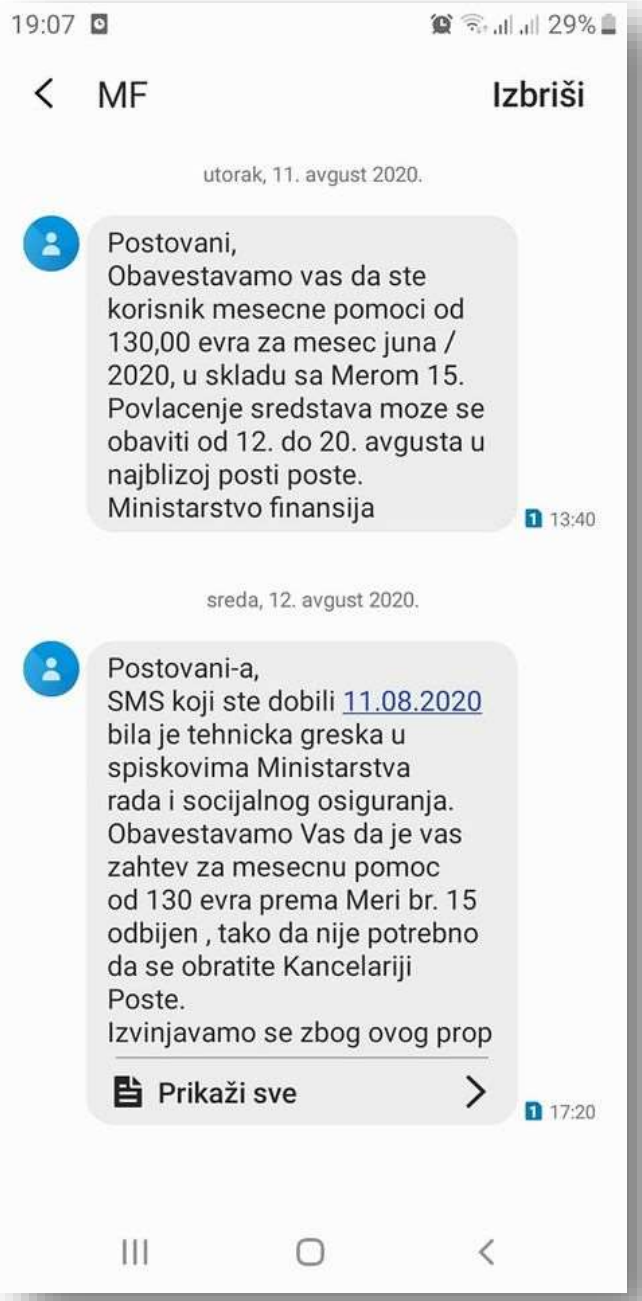
19:07
29%
MF
Izbriši
utorak, 11. avgust 2020.
Postovani,
Obavestavamo vas da ste korisnik mesecne pomoci od 130,00 evra za mesec juna / 2020, u skladu sa Merom 15. Povlacenje sredstava moze se obaviti od 12. do 20. avgusta u najblizoj posti poste.
Ministarstvo finansija
13:40
sreda, 12. avgust 2020.
Postovani-a,
SMS koji ste dobili 11.08.2020 bila je tehnicka greska u spiskovima Ministarstva rada i socijalnog osiguranja.
Obavestavamo Vas da je vas zahtev za mesecnu pomoc od 130 evra prema Meri br. 15 odbijen , tako da nije potrebno da se obratite Kancelariji Poste.
Izvinjavamo se zbog ovog prop
Prikaži sve
17:20

- Një deklaratë e re që u lëshua menjëherë pas kësaj (dhe vetëm në gjuhën shqipe) nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale informonte qytetarët (nëse nuk kishin marrë një SMS) se ata mund të paraqisnin ankesë në qendrat komunale të mirëqenies sociale deri më 31 Gusht.
- Pagesat prej 130€ u bënë duke filluar më 12 gusht për maj dhe qershor. Ndërsa nga Ndërsa Qeveria e Kosovës nuk kishte përcaktuar ndonjë afat përfundimtar për tërheqjen e fondeve, Ministria e Financave informoi përfituesit përmes mesazheve SMS se pagesat do të bëheshin deri më 21 gusht. Sidoqoftë, po atë ditë, Drejtori i Thesarit të Kosovës, Ahmet Ismaili, bëri një deklaratë (që ishte vetëm në gjuhën shqipe) se afati ishte shtyrë deri më 28 Gusht.
- Që nga 12 shtatori 2020, nuk ka ndonjë deklaratë zyrtare në dispozicion në gjuhën serbe që sqaron nëse kanë përfunduar ose jo pagesat e mbuluara nga Masa nr. 15, sa para janë paguar, ose sa kërkesa për ndihmë janë refuzuar.

Siç ilustrohet në kronologjinë e mësipërme, Qeveria e Kosovës nuk bëri përpjekje të bashkërenduar për të siguruar që komunitetet jo-shumicë në Kosovë të jenë plotësisht të vetëdijshme për procedurat teknike të nevojshme për qasje në ndihmën ekonomike. Ky është ndoshta rezultat i kanaleve tashmë të dobëta të komunikimit midis komuniteteve të ndryshme si dhe midis institucioneve qendrore dhe mediave në gjuhën serbe. ***Kjo rezultoi në një situatë ku qasja në masat e ndihmës ishte e pabarabartë dhe jo e njëjtë dhe ku kishte favorizim de facto të qytetarëve që flisnin shqip për shkak të çështjeve gjuhësore dhe çështjeve të tjera të ngjashme.***

Shumë komunitete serbe të Kosovës janë tepër të varura nga ndihmat dhe asistenca nga organizatat ndërkombëtare dhe Republika e Serbisë.

Për shkak të lidhjeve të dobëta institucionale dhe komunikimit jo adekuat, shumë komunitete serbe të Kosovës, veçanërisht ato më të izoluara, e kanë gjetur veten gjatë pandemisë COVID-19në një pozitë ku janë shumë të varur nga ndihma e ofruar atyre nga organizatat ndërkombëtare dhe qeveria e Serbisë. Megjithëse shpesh lehtësohej nga Ministria e Komuniteteve dhe Kthimit, pakot e ndihmave që u shpërndanë në komunitete të ndryshme të shpërndara në të gjithë Kosovën u financuan kryesisht nga organizata ndërkombëtare ose OJQ (të tilla si IOM dhe BE) ose nga agjencitë qeveritare serbe. Këto iniciativa kanë përfshirë:[63][64][65][66]

- 300 pako higjienike dhe 300 pako ushqimore janë shpërndanë në Prill të vitit 2020 në të katër komunat e veriut të Kosovës;
- Pakot higjienike dhe ushqimore u janë shpërndarë 253 familjeve që jetojnë në trembëdhjetë (13) komuna në Kosovë (si pjesë e projektit të financuar nga BE-ja 'Kthimi dhe Ri-integrimi në Kosovë - Faza e V-të);

[63] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/584-podeljeno-253-prehrambenih-i-higijenskih-paketa.html
[64] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/527-dopremljeni-lekovi-i-insulin-za-istok-i-klinu.html
[65] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/572-najugro%C5%BEenijima-na-severu-kosova-uru%C4%8Dena-pomo%C4%87.html
[66] http://mzp-rks.org/sr-l/aktuelno/item/584-podeljeno-253-prehrambenih-i-higijenskih-paketa.html

- Shpërndarja e medikamenteve te banorët e komunave të Istogut dhe Klinës;

V. Përfundime dhe rekomandime

Ky punim është përpjekur të ofrojë një pasqyrë të gjerë të sfidave me të cilat përballet komuniteti serb i Kosovës gjatë pandemisë COVID-19 dhe të analizojë atë që kriza na ka mësuar në lidhje me marrëdhëniet midis komuniteteve jo-shumicë dhe autoriteteve dhe institucioneve qeverisëse të nivelit qendror. Siç është thënë në një numër rastesh në këtë tekst, emergjenca nuk ka krijuar, por përkundrazi ka theksuar një sërë problemesh para-ekzistuese të kësaj marrëdhënieje. Gjithashtu është hedh dritë mbi ato çështje në një mënyrë shumë të ashpër sepse në kohë krize shëndeti dhe mirëqenia e qytetarëve varet nga aftësia e tyre për të kërkuar informacion thelbësor dhe, kur është e nevojshme, ndihmë nga institucionet shtetërore. Nëse kjo aftësi pengohet dhe linjat e komunikimit nuk përcaktohen, atëherë niveli i rrezikut me të cilin përballemi është gjithnjë e më i madh. Në këtë kuptim, komuniteti serb i Kosovës përballet me një situatë ku ata i nënshtrohen një forme diskriminimi de-facto ku ata thjesht nuk marrin të njëjtin trajtim si shumica: Mediat e tyre nuk marrin informacion në gjuhën e tyre, institucionet nuk respektojnë ligjin për të lëshuar udhëzime në mungesë të përkthimeve zyrtare, ndihma shpërndahet në mënyrë të pabarabartë dhe sistemi ligjor dhe agjencitë e zbatimit të ligjit nuk investojnë kohë dhe energji për adresimin e çështjeve të sigurisë publike. Të gjitha këto ushqejnë perceptim të përhapur gjerësisht se serbët e Kosovës nuk merren parasysh dhe se sfidat me të cilat përballen nuk merren seriozisht. Nëse kjo nuk adresohet në një mënyrë gjithëpërfshirëse, strukturore dhe holistike, ekziston mundësia që t'i bëhet dëm afatgjatë të ardhmes së përgjithshme të serbëve në Kosovë.

Rekomandimet:

Komunikimi

1. Qeveria e Kosovës duhet të miratojë parime të qarta për komunikim me komunitetet jo-shumicë dhe të respektojë dispozitat kushtetuese dhe ligjore për përdorimin e gjuhës serbe si një nga gjuhët zyrtare të Kosovës. Të gjitha deklaratat dhe vendimet e shkruara duhet të jenë në dispozicion të mediave dhe publikut të gjerë në të dy gjuhët zyrtare dhe konferencat për shtyp duhet të kenë përkthim simultan të disponueshëm. Agjencitë qeveritare gjithashtu duhet të përmirësojnë prezencën e tyre dygjuhëshe në mediat sociale, duke përdorur si shembull Ministrinë e Vetëqeverisjes Lokale, postimet në mediat sociale të së cilës janë pothuajse gjithmonë të përkthyera në Serbisht;
2. Zyra e Komisionarit të Gjuhëve të shfrytëzojë plotësisht të gjithë mekanizmat në dispozicion të saj për të monitoruar komunikimin midis publikut të gjerë përmes kanaleve kryesore siç janë mediat sociale dhe mesazhet SMS. Ajo menjëherë duhet të tërheqë vëmendjen për mosshpërndarjen e informacionit në gjuhën serbe, dhe në fakt të jetë pro-aktive në njoftimin e institucioneve për këto dështime dhe në identifikimin e personave përgjegjës në mënyrë që të gjenerojë një shtysë më shumë për të respektuar të drejtat gjuhësore, veçanërisht në situata emergjente kur sigurimi i informatave përkatëse është kyç;

3. Duke marrë parasysh faktin që shumica dërrmuese e popullsisë së rritur ka në zotërim një telefon inteligjent, qeveria duhet, sa më shpejt të jetë e mundur, të lansojë një aplikacion dygjuhësh Android/iOS që do të vepronte si qendër informacioni/burimesh. Kjo do të përmirësonte komunikimin nga të gjitha agjencitë shtetërore dhe do të vepronte si mjet për krijimin e lidhjeve institucionale. Ky aplikacion duhet të krijohet dhe të vihet në dispozicion para dimrit 2020-2021.

4. Qeveria e Kosovës dhe Ministritë e saj duhet të krijojnë kanale të qarta dhe të qëndrueshme të komunikimit me mediat në gjuhën serbe në mënyrë që të sigurojnë që ato të marrin të njëjtin informacion që e marrin homologët e tyre shqiptarë. Duke pasur këtë në mendje, ***duhet të krijohet një mekanizëm i përhershëm ndërlidhës për të lehtësuar një komunikim efektiv dhe të frytshëm. Kjo duhet të ndodhë deri në nëntor të vitit 2020, përpara ndonjë "vale të ardhshme" të mundshme të infeksioneve;***

5. ***Institucionet publike, sa më shpejt që të jetë e mundur, të organizojnë një fushatë të informimit publik*** përmes mediave tradicionale dhe sociale që do të zhvillohet bazuar në keqkuptimet e zakonshme në lidhje me virusin COVID-19. Kjo fushatë duhet të adresojë drejtpërdrejt thashethemet e paverifikuara dhe të punojë për të inkurajuar qytetarët të respektojnë dhe të ndjekin masat e rekomanduara nga autoritetet e shëndetit publik. Ky grup duhet të përfshijë gjithashtu përfaqësues të institucioneve të kujdesit shëndetësor që veprojnë në komunitetet serbe të Kosovës. Çdo fushatë e informimit publik duhet të përshtatet me

specifikat e kontekstit multi-etnik të Kosovës me një fokus specifik në platformat më të përdorura të mediave sociale (Facebook, Twitter etj.);

6. ***Organizatat e shoqërisë civile, mediat dhe institucionet publike*** të formojnë një grup punues që do të monitorojë platformat e mediave sociale dhe do të identifikojë dezinformatat kur ato paraqiten. Ky grup të punojë në bashkëpunim me institucionet në mënyrë që të zhvillojë një fushatë efektive për informimin e publikut;

Siguria publike

1. ***Qeveria e Kosovës dhe agjencitë e zbatimit të ligjit*** të rritin menjëherë cilësinë dhe thellësinë e kanaleve të tyre të komunikimit me komunitetet serbe të Kosovës dhe të marrin seriozisht sigurinë publike dhe t'i përgjigjen më me efektshmëri incidenteve kur ato ndodhin. ***Për ta arritur këtë, duhet të themelohet një komision (grup punues) që do të përbëhet nga anëtarë të forcave lokale të policisë, përfaqësues politikë të komuniteteve serbe të Kosovës (niveli lokal dhe qendror) dhe shoqëria civile.*** Ky grup duhet të krijohet nën kujdesin e Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Komuniteteve dhe Kthimit dhe të zhvillojë takime të rregullta. Ky do të ishte një mjet për krijimin e një linje të drejtpërdrejtë të kontaktit midis komuniteteve lokale dhe autoriteteve qendrore të qeverisjes;
2. ***Forcat lokale të policisë*** duhet të rrisin numrin e patrullave në komunitetet e cenueshme, veçanërisht në

fshatrat e të kthyerve në Kosovën Lindore si dhe në enklavat më të vogla dhe më të izoluara në komuna të tilla si Vushtrria, Obiliqi, Peja dhe Skenderaj.

3. ***Forcat lokale të policisë*** duhet të ndërlidhen më shpesh me pjesëtarët e komunitetit në formë të takimeve mujore në komunë, veçanërisht në komunitetet më të vogla dhe më të izoluara në mënyrë që të kenë një kontakt të drejtpërdrejtë më efektiv me ato komunitete dhe për të ndërtuar besimin;

4. ***Qeveria qendrore (posaçërisht Ministria e Komuniteteve dhe Kthimit dhe Ministria e Brendshme), misionet ndërkombëtare dhe organizatat e shoqërisë civile*** duhet të punojnë për të lehtësuar mekanizmat e ndërtimit të besimit ndërmjet qytetarëve lokalë dhe Policisë së Kosovës. Kjo gjithashtu duhet të përfshijë ***trajnime për pjesëtarët e forcës policore*** se si të merren me incidente potencialisht të motivuara etnikisht dhe si të zbusin konfliktet dhe incidentet ndër-etnike të nivelit të ulët;

5. ***Qeveria qendrore (posaçërisht Ministria e Komuniteteve dhe Kthimit dhe Ministria e Brendshme), misionet ndërkombëtare dhe organizatat e shoqërisë civile*** duhet të punojnë për të adresuar perceptimet e mosndëshkueshmërisë duke inkurajuar hetim të shpejtë dhe ndjekje penale të incidenteve.